

Ірина Крупеня,

кандидатка політичних наук,
доцентка кафедри всесвітньої історії,
міжнародних відносин та методики
навчання історичних дисциплін
Сумського державного педагогічного університету
імені А.С.Макаренка

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ МАЛАЙЗІЇ ТА ЇЇ ПОЗИЦІЯ ЩОДО РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Анотація. У статті проаналізовано основні напрями зовнішньої політики Малайзії. Констатовано, що головні зовнішньополітичні пріоритети десятого Прем'єр-міністра Малайзії Анвара Ібрагіма зосереджені на трьох сферах: багатосторонній регіональній співпраці у форматі АСЕАН, стимулюванні економічних відносин із країнами Близького Сходу та прагматичних зносинах із великими державами, зокрема КНР і США. Фундаментальними аспектами зовнішньої політики Малайзії є також нейтральність і неприєднання, регіональна безпека і мир, економічний добробут, міжнародна допомога та гуманітарні ініціативи. Важливим компонентом її зовнішньої політики на сучасному етапі є концепція «Малайзія Мадані». Роз'яснено історично нейтральний зовнішньополітичний курс Малайзії.

Акцентовано, що позиція Малайзії щодо російсько-української війни є стриманою. Вона відповідає політиці «беззубого тигра» і залежить не так від імперативу міжнародного права, як від прагматичних інтересів держави.

Ключові слова: АСЕАН, зовнішня політика, концепція «Малайзія Мадані», Малайзія, нейтралітет, російсько-українська війна, Південно-Східна Азія.

Постановка проблеми. Малайзія здобула незалежність 31 серпня 1957 року за складних геополітичних умов [1, с. 51]. Перші роки історії країни були затьмарені конфронтацією з Індонезією, яка намагалася розповсюдити свій вплив, зазіханнями Філіппін на Сабах, а також рішенням Сінгапуру про вихід із Федерації 1965 року [2]. З огляду на ці факти «зовнішня політика Малайзії

після отримання незалежності була гнучкою й залежала як від змін у системі міжнародних відносин, так і від різних релігійних, соціально-економічних та політичних перетворень у регіоні» [3]. «У процесі своєї еволюції національна безпека Малайзії мала різні цілі: збереження незалежності, територіальної цілісності, політичної стабільності, тягlosti інститутів влади, економічного добробуту та соціальної гармонії» [4, с. 134].

Малайзія підтримує відносини майже з усіма державами світу. Чи не єдиним винятком є Ізраїль, із яким вона не має дипломатичних зносин. Крім того, громадянам Малайзії заборонений в'їзд на територію цієї країни. Єдиною обов'язковою умовою встановлення дипломатичних відносин з Ізраїлем є успішне укладення всеохопної мирної угоди між Ізраїлем та Палестиною [5].

Малайзія за невеликий період часу здійснила потужний економічний ривок і з бідної колоніальної країни перетворилася на успішну державу з високим рівнем життя населення. Прагматична зовнішня політика, політична стабільність, віротерпимість, готовність до модернізації та водночас збереження національної самобутності, регіональний вектор зовнішньої політики — складники успіху сучасної Малайзії. Її інколи називають «азійським тигром», тож не випадково на державному гербі зображено два тигри, які утримують геральдичний щит [6, с. 215]. Сьогодні країна позиціонує себе як поміркованого лідера ісламського світу та веде незалежну зовнішню політику з акцентом на три основні сфери: АСЕАН, Близький Схід і відносини з великими державами світу [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність цієї проблеми привернула увагу українських науковців. Варто виокремити публікації Сергія Авер'янова, Наталії Городні, Дмитра Дейнека, Михайла Комарницького, Віктора Константинова, Миколи Кулініча, Ігоря Лоссовського, Євгена Припіка, Сергія Проня, Івана Холода, В'ячеслава Шведа, Олександра Шевчука, Сергія Шергіна. Однак більшість цих публікацій стосувалася лише інституційного розвитку в субрегіоні Південно-Східної Азії (ПСА), безпекової діяльності АСЕАН у ПСА, правових аспектів економічної дипломатії України в регіоні ПСА та окремих сторін зовнішньої політики Малайзії. Жоден із зазначених вище дослідників не аналізував зовнішньої політики Малайзії з моменту здобуття незалежності до 2025 року. У цій

публікації проблему розглянуто всеохопно: досліджено важливі аспекти зовнішньої політики Малайзії з 1957-го по 2025 рік, а також окремо проаналізовано позицію Малайзії щодо російсько-української війни.

Мета дослідження. Вивчити зовнішню політику Малайзії від здобуття незалежності донині; проаналізувати позицію Малайзії щодо російсько-української війни.

Виклад основного матеріалу. В листопаді 2022 року Уряд Малайзії очолив десятий Прем'єр-міністр А. Ібрагім. Новий уряд швидко оприлюднив гасло «Малайзія Мадані» [7]. Воно стало основою урядової концепції, зосередженої на належному врядуванні, сталому розвитку, расовій згоді та бажанні розвивати цивілізовану націю. Концепція «Малайзія Мадані» зосереджена на таких головних цінностях: стабільності, турботі та співчутті, повазі, інноваціях, процвітанні та довірі.

З погляду економіки, концепція «Малайзія Мадані» — це комплексний план, який стосується конкурентоспроможності, залучення інвестицій та розв'язання поточних проблем, що впливають на щоденне життя людей [8]. Щодо зовнішньої політики, то концепція рекомендувала говорити лише за необхідності та активно обстоювати національні інтереси Малайзії за допомогою дипломатії.

Протягом першого року перебування на посаді А. Ібрагім відвідав усі країни АСЕАН, за винятком М'янми. Він також провів зустріч із Прем'єр-міністром Східного Тимору Шананою Гужмау на полях саміту АСЕАН у Джакарті у вересні 2023 року. Наразі Тимор-Лешті має лише статус спостерігача в АСЕАН, але прагне набутти повноправного членства до кінця 2025 року. Така інтенсивна регіональна дипломатія є безпрецедентною для Прем'єр-міністра Малайзії та демонструє важливість регіональної співпраці у форматі АСЕАН. Чинний уряд прагне дипломатичного розв'язання спірних територіальних питань у Південно-Китайському морі.

Щодо гуманітарних зусиль і прав людини, то А. Ібрагім неодноразово наголошував, що потрібно активніше діяти на підтримку прав людини в М'янмі та вживати превентивних заходів задля уникнення гуманітарної кризи та нерівності в субрегіоні ПСА. А. Ібрагім стверджував, що невтручання не є дозволом на байдужість, і закликав інших лідерів АСЕАН притягнути хунту

до відповідальності за порушення прав людини в М'янмі. Це питання він порушував під час зустрічей із тодішніми Президентом Індонезії Джоко Відодо і Прем'єр-міністром Сінгапуру Лі Сянь Луном, а також Президентом Філіппін Фердинандом Маркосом.

Близький Схід став другим після АСЕАН регіоном, де відбулося найбільше офіційних візитів десятого Прем'єр-міністра Малайзії. Протягом першого року перебування на посаді А. Ібрагім здійснив поїздки до Туреччини, Єгипту, ОАЕ та Саудівської Аравії, а також узяв участь у форумах, зокрема екстреному засіданні Організації ісламського співробітництва та саміті Ради співробітництва арабських держав Затоки.

Економічне процвітання, прагматизм та низка важливих регіональних ініціатив пояснюють зміцнення зв'язків Малайзії з мусульманським світом і стимулювання економічних відносин із країнами Близького Сходу. Однак конфлікт у Газі змістив акцент у бік гуманітарної кризи. З 7 жовтня 2023 року Малайзія зайняла різку позицію щодо війни Ізраїлю та Газі, й А. Ібрагім став одним із найгучніших критиків Ізраїлю.

А. Ібрагім порушував це питання на позачерговому засіданні Організації ісламського співробітництва, саміті Ради співробітництва арабських держав Затоки і саміті Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва, а також у приватних бесідах зі спадкоємним принцом Саудівської Аравії Мухаммадом бін Салманом, Президентом Єгипту Абделем Фаттахом Ас-Сісі та Президентом Туреччини Реджепом Таїпом Ердоганом. Уся ця дипломатична діяльність відбувалася протягом жовтня 2023 року. Дипломатична рішучість у цьому питанні зміцнила імідж А. Ібрагіма в мусульманському світі, одночасно підвищивши авторитет Малайзії на світовій арені.

Третім важливим напрямом зовнішньої політики А. Ібрагіма є відносини Малайзії з великими державами, зокрема Китаєм і США. Традиційно Малайзія тримає курс на активне залучення інвестицій і розвиток військово-технічної співпраці з цими країнами, що часом робить її доволі вразливою до зовнішнього тиску, змушуючи в деяких принципових міжнародних питаннях дотримуватися позиції зазначених великих держав. На першій пресконференції А. Ібрагім підкреслив, що Малайзія залишатиметься позаблоковою та не ризикуватиме втягуватися в суперництво великих держав.

А. Ібрагім провів кілька зустрічей із високопосадовцями Китаю, зокрема Міністром закордонних справ Ваном Ї, Прем'єр-міністром Лі Цяном та Президентом Сі Цзіньпіном, і двічі відвідав Китай 2023 року. Всі його візити до Китаю зазвичай завершувалися кількома меморандумами про взаєморозуміння на мільярдні інвестиції, що малайзійці вважають корисним для місцевої економіки.

Водночас Прем'єр-міністр Малайзії не проводив зустрічей із високопосадовцями США, на відміну від своїх попередників, зокрема Наджиба Разака та Махатхіра Мохамеда. Відносини між Малайзією та США хоч і стабільні, проте прохолодні. Для порівняння: малайзійсько-китайські відносини на сучасному етапі малайзійського державотворення набагато динамічніші. Відсутність дипломатичних зусиль із Вашингтоном стала несподіванкою, оскільки деякі спостерігачі вважали А. Ібрагіма більш прозахідним, зважаючи на підтримку, яку він отримував від Сполучених Штатів, перебуваючи у в'язниці. На тлі посилення геополітичної напруженості занепокоєння США та їхніх союзників викликає позиція А. Ібрагіма, що малайзійський Уряд більше орієнтований на Китай, ніж очікували. А. Ібрагім пояснював політику свого Уряду щодо Китаю географічною близькістю, глибокими культурними зв'язками і тим, що Китай є найбільшим торговельним партнером Малайзії упродовж останніх 14 років. Крім того, 2024 року країни відзначили 50-ту річницю дипломатичних відносин.

Політика Вашингтона, заснована на принципі взаємності, також не була відкритою до Малайзії. Цей факт наочно демонструє, що обидві сторони мають інші пріоритети. Наприклад, недавні поїздки лідерів США до ПСА оминули увагою Малайзію, віддавши перевагу іншим країнам, як-от В'єтнам. Останнім високопосадовцем США, який відвідав Малайзію, був Держсекретар Ентоні Блінкен у грудні 2021 року [7].

Із серпня 2021-го до листопада 2022 року прем'єрський пост очолював Ісмаїл Сабрі Якоб [9]. За його урядування фокус зусиль було спрямовано на боротьбу з пандемією COVID-19. У грудні 2021 року Прем'єр-міністр оприлюднив Рамкову програму зовнішньої політики Малайзії «Фокус на безперервності: програма зовнішньої політики Малайзії у світі після пандемії». Рамкова програма зосереджена на восьми пріоритетах: відновленні зв'язків Малайзії зі світовою економікою; дипломатії у сфері охорони

здоров'я, коли Малайзія не лише отримуватиме та передаватиме вакцини, а й напряду прилучатиметься до виробництва й управління ланцюгом постачання вакцин у світі; розвитку цифрової економіки; формуванні міжнародних норм і законів у галузі кібербезпеки для захисту національних інтересів Малайзії; культурній дипломатії для посилення унікальної національної ідентичності Малайзії на світовій арені; сприянні мирному співіснуванню націй, людей різної віри, релігії та культури; роботі в багатосторонніх форматах; досягненні Цілей сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй [10].

Зовнішньополітичні пріоритети Прем'єр-міністра Малайзії М. Мохамеда були сформульовані в жовтні 2019 року в Концепції зовнішньої політики для нової Малайзії [11]. Основними позиціями та завданнями для зовнішньополітичної служби Малайзії були: забезпечення мирних відносин з усіма країнами світу незалежно від їхньої ідеології та політичної системи; незалежна, безстороння та принципова позиція щодо проблем міжнародної та регіональної політики; встановлення та реалізація тісних відносин та економічного партнерства з усіма країнами, насамперед з тими, що входять в АСЕАН, та іншими дружніми державами регіону; сприяння забезпеченню миру та стабільності в регіоні завдяки розбудові засобів і механізмів розв'язання конфліктів; відігравання впливової, лідерської ролі як країни, яка головує в АСЕАН, Русі неприєднання та Організації ісламського співробітництва; активна та важлива участь в ООН, зокрема в зусиллях з подолання несправедливості та гноблення, дотримання міжнародного права; позиціювання Малайзії як провідного прикладу толерантної та прогресивної ісламської держави; боротьба з тероризмом і кібербезпека; контроль міграційних потоків [6, с. 224].

У документі акцентовано на співпраці «Південь — Південь», з КНР, США та країнами субрегіону ПСА, участі в реформуванні регіональних і міжнародних організацій, залученні до розв'язання ізраїльсько-палестинської проблеми та суперечки щодо Південно-Китайського моря [12]. За урядування М. Мохамеда Малайзія змінила свою політику щодо кризи рогінджа й погодила надати тимчасовий притулок народу рогінджа [13].

Важливим пріоритетом зовнішньої політики Н. Разака (2009–2018 рр.) стало налагодження особистих контактів із колегами з держав АСЕАН. «Саме цій меті підпорядковувалися його візити

до Індонезії (22–23 квітня 2009 р., 20 жовтня 2009 р.), Брунею (29–30 квітня 2009 р.) та Сінгапуру (21–22 травня 2009 р.). 8 червня з аналогічною місією Куала-Лумпур відвідав прем'єр-міністр Таїланду, а в грудні 2009 року відбулися візит Н. Разака до цієї країни та історичне спільне відвідання прем'єрами двох країн південних регіонів Таїланду, у яких останніми роками спостерігала-ся терористична активність місцевих мусульманських сепаратистських рухів. [...] Важливі кроки урядом Наджиба Тун Разака було зроблено для активізації двостороннього співробітництва з Китаєм. Упродовж 2009 року відбувся офіційний візит Н. Разака до КНР (2–5 червня) та державний візит до Малайзії президента КНР Ху Цзіньтао (10–12 листопада). Підписано Спільний план дій зі стратегічного партнерства, який став дорожньою картою, що охоплює співпрацю у 12 основних сферах — економіка, політика, наука, освіта, ВТС тощо. Уперше при визначенні характеру двосторонніх відносин сторонами було використано визначення “стратегічне партнерство”. Укладено Угоду про скасування візового режиму для власників дипломатичних і службових паспортів, досягнуто домовленості про розширення співпраці між Національною нафтогазовою компанією Малайзії “Петронас” і китайською Національною нафтовою корпорацією (зокрема, у спільній розробці родовищ у Судані). Сторони погодили умови будівництва другого мосту до о. Пенанг, [...] залізниці Гемас-Джохор Бару, алюмінієвого заводу та паперового комбінату в штаті Саравак. Контракти на відповідні об'єкти будівництва отримали китайські компанії» [6, с. 221].

За урядування Н. Разака помітно інтенсифікувався малайзійсько-американський діалог, попри певні «загострення», пов'язані з інтерв'ю для місцевих ЗМІ. 23 січня 2010 року М. Мохамад публічно припустив, що терористичний напад на США 11 вересня спланували американські спецслужби з метою розв'язання війни проти країн мусульманського світу.

Для запровадження масштабного трансформування країни Уряд Н. Разака представив відповідну стратегію, яка базується на концепціях «Єдина Малайзія» і «Служити людям сьогодні», Програмі урядової трансформації, Новій економічній моделі, а також 10-му п'ятирічному плані розвитку Малайзії (2011–2015 рр.).

«Прем'єрський пост Н. Разак залишив після того, як у травні 2018 р. на парламентських виборах у країні вперше за останні

понад 60 років перемогла опозиція. Коаліція “Альянс надії”, до складу якої входило п’ять партій, отримала 113 з 222 місць у Палаті представників конституційної монархії. Авторитет серед місцевого населення Н. Разак втратив також через корупційний скандал, пов’язаний із крадіжкою 700 мільйонів доларів з державного інвестиційного фонду 1MDB» [14, с. 81].

За роки перебування при владі Прем’єра Абдулли Ахмада Бадаві (2003–2009 рр.) до найпомітніших зовнішньополітичних ініціатив можна віднести: «формування прагматичних відповідей на сучасні геополітичні та економічні виклики; більш комплексний і науковий підхід до формулювання офіційної позиції Малайзії з того чи іншого міжнародного питання; відігравати провідну роль у Русі неприєднання, ОІК і АСЕАН; динамічне поглиблення змісту зовнішньої політики; формулювання концепції Ісламу Хадхарі, позиціонування Малайзії як провідного прикладу прогресивної та толерантної ісламської держави» [14, с. 74].

Найбільших принципових змін зовнішня політика Малайзії зазнала під час правління М. Мохаммада (1981–2003 рр.). «Перші роки при владі прем’єра М. Мохаммада ознаменувалися погіршенням відносин з Великою Британією. У Малайзії різко негативно сприйняли рішення Лондона про підвищення з 1981 року плати за навчання в університетах Великої Британії для близько 16 тисяч малайзійських студентів. Водночас Велика Британія висловила незгоду щодо заходів уряду Малайзії з посилення контролю за природними ресурсами країни, сприймаючи це як приховану націоналізацію. У цій ситуації малайзійський лідер запровадив суворі обмеження на закупівлю товарів з Великої Британії та укладення контрактів з британськими компаніями. Кожний такий контракт потребував особливого погодження уряду Малайзії. Зазначена політика отримала назву “Купуй британське в останню чергу” (“Buy British last”). Лише візит М. Мохаммада до Лондона 1983 року та його переговори з британським прем’єр-міністром М. Тетчер дещо пом’якшили напруження у відносинах між країнами.

За умов погіршення відносин з колишньою метрополією малайзійський прем’єр, прагнучи використати досвід економічного розвитку таких успішних країн, як Японія та Південна Корея, проголосив нову зовнішньополітичну ініціативу — “Обличчям до Сходу”, яка передбачала поглиблення відносин та інтенсивний розвиток співпраці із зазначеними країнами» [14, с. 71–72].

У цей період зовнішня політика Малайзії вирізнялася такими ініціативами: «“Антарктика як спільний спадок людства”»; “Політика Східного спрямування” [...]; лідерство серед країн, що розвиваються, щодо проблематики, яка становить загально світовий інтерес (питання захисту навколишнього середовища, демократії та прав людини тощо); визначення переваг і недоліків впливу процесів глобалізації на країни “третього світу”; активний і рішучий підхід до розв’язання Палестинської проблеми та Апартеїду; Політика Ісламської Єдності — головування на 10-му саміті Організації Ісламської Конференції, проведення 1-го EXPO ОІК, формування Організації D-8 [...]; міжнародний мир і безпека — діяльність Малайзії як непостійного члена Ради Безпеки ООН, участь у міжнародній миротворчій діяльності в таких країнах, як Боснія і Герцеговина, Камбоджа, Косово, Намібія, Сомалі та Східний Тимор [...]; боротьба проти міжнародного тероризму: Малайзія [...] створила в м. Куала-Лумпур Регіональний південно-східно-азійський контртерористичний центр (SEARCCN) [...]; активний розвиток двосторонніх зв’язків з країнами Африки, Латинської Америки, Центрально-Східної Європи, зокрема у сферах торгово-економічної співпраці, інвестицій і передачі технологій у дусі співпраці у форматі “Південь-Південь”. Тоді ж було відкрито цілу низку посольств Малайзії в зазначених країнах, на деякі з них було поширено дію Малайзійської програми технічної співпраці.

У роки керівництва урядом М. Мохаммада Малайзією також висунули важливі міжнародні ініціативи в економічній сфері, серед яких: Східно-азійська економічна співпраця (починаючи від Східно-азійської економічної групи (EAEG) до Східно-азійського економічного форуму і пізніше — АСЕАН+3 (АСЕАН+Китай, Японія, Південна Корея); формування об’єднання G-15 найрозвиненіших країн Руху Неприєднання, налагодження взаємодії G-15 з групою країн “АСЕАН — країни басейну річки Меконг”; співпраця регіонального розвитку — формування концепції “Трикутники розвитку” — IMTGT, IMSGT, BIMP-EAGA; економічна дипломатія: взаємні інвестиції (“Prosper thy neighbors”), співпраця у форматі “Південь-Південь”, Лангкавський міжнародний діалог і деякі інші ініціативи» [14, с. 69–71].

У роки діяльності Хуссейна Онна (1976–1981 рр.) розпочався «період консолідації, у якій наріжним каменем зовнішньої політики

була співпраця в межах АСЕАН. Така консолідація посилилася після падіння Сайгонського режиму Південного В'єтнаму та об'єднання цієї країни 1975 року, що привело до фактичного завершення американської військової присутності в Південно-Східній Азії. 1976 року на індонезійському острові Балі відбувся Перший саміт АСЕАН, на якому було підписано багатосторонній Договір про дружбу та співробітництво [в оригіналі з англ. — “Treaty of Amity and Cooperation”. — *Авт.*]» [14, с. 68].

Договір заклав підвалини принципу регіонального нейтралітету, який розглядають як один із найвагоміших у зовнішній політиці країни. Основні положення документа збігаються з цілями та принципами Статуту ООН: повага до суверенітету; невтручання у внутрішні справи держав; відмова від погрози або застосування сили; мирне врегулювання конфліктів у регіоні тощо. Ці принципи лягли в основу «підходу АСЕАН» [15].

За цим «підходом АСЕАН» ми спостерігали, коли 12–13 травня 2022 року у Вашингтоні відбувався саміт США — АСЕАН, за підсумками якого Президент США та лідери країн АСЕАН виступили зі спільною заявою про «важливість негайного припинення конфлікту в Україні». У заяві наголошено, що країни підтримують зусилля Генерального секретаря ООН, спрямовані на пошук мирного виходу з ситуації та створення умов, що дають змогу врегулювати конфлікт. Учасники саміту також закликали до миру та наголосили на важливості практичних кроків щодо його досягнення [16].

За урядування Х. Онна в зовнішній політиці Малайзії тривала тенденція дедалі більшого акценту на незалежності, неприєднанні та рівновіддаленості від впливу великих держав. Концепція необхідності забезпечити принцип регіонального нейтралітету розглядалася як одна з найважливіших у зовнішній політиці країни [17].

«У період 1970–1976 рр. прем'єр-міністром було призначено Тун Абдула Разака. Характерною особливістю цього періоду було те, що Малайзія почала ідентифікувати себе як “мусульманська країна”, набула членства в Організації Ісламська Конференція (ОІК), стала активним учасником руху неприєднання та заявила про свій нейтралітет і мирне співіснування. Під час цього періоду Малайзія почала дистанціюватися від великих держав, поставила акцент на регіоналізмі та започаткувала контакти і

дипломатичні відносини з комуністичними країнами, диверсифікувала залученість інвестицій.

У цей період одним із наріжних каменів зовнішньої політики Малайзії стала ідея створення нейтральної зони в регіоні Південно-Східної Азії. У листопаді 1971 року міністрами закордонних справ країн АСЕАН було підписано Куалалумпурську декларацію, що закликала до створення в регіоні зони миру, свободи та нейтралітету» [14, с. 67]. Основний сигнал документа для міжнародної спільноти — субрегіон не приєднуватиметься до великих поза-регіональних держав та не ворогуватиме з ними; держави-учасниці АСЕАН інформуватимуть США, СРСР, КНР про своє рішення й водночас отримують від них гарантії, що ті не конкуруватимуть між собою у субрегіоні ПСА; наголос на національному розвитку власних держав задля соціальної стабільності субрегіону.

«У процесі проведення політики нейтралітету у Південно-Східній Азії мали бути закріплені кордони, які сформувалися між державами регіону, що мало велике значення для самої Малайзії з огляду на наявність територіальних претензій Філіппін на східно-малайзійський штат Сабах і територіальні проблеми з іншими сусідніми країнами. Таким чином країни ASEAN мали б урегулювати існуючі між собою конфлікти та розбіжності в ім'я збереження миру та стабільності в регіоні, що сприяло б зміцненню внутрішньої стабільності в самих державах регіону» [18, с. 34–35].

На початку 1970-х років Уряд А. Разака перезавантажив відносини з КНР. Це було пов'язано зі змінами геополітичної ситуації в Азії та наданням з боку Китаю допомоги в подоланні наслідків руйнівної повені в Малайзії (наприкінці 1970 — на початку 1971 рр.). «У 1971 році в ході сесії ГА ООН Малайзія, яка раніше дотримувалася концепції “двох Китаїв”, проголосувала за Резолюцію, яка передбачала відновлення прав КНР в цій найвпливовішій міжнародній організації. А у травні 1974 року в ході офіційного візиту до Пекіну Прем'єр-міністра Малайзії Абдул Разака між двома країнами було встановлено дипломатичні відносини» [18, с. 36].

Першим Прем'єр-міністром Малайзії був Тунки Абдул Рахман Путра аль-Хадж (1957–1969 рр.). Тоді «зовнішня політика Малайзії була спрямована на “виживання” молодого незалежного країни, урядом відкрито сповідувалась антикомуністична політика та

простежувалася тісна співпраця з країнами заходу [та з колишньою метрополією — Великою Британією. — *Авт.*]. Малайзія була сильним противником апартеїду, ініціювала проекти регіонального співробітництва в межах ASA (1960), MAPHILINDO (1963) та АСЕАН (1967). [...] У жовтні 1957 року уряд країни уклав з Великою Британією Угоду про оборону та взаємодопомогу, згідно з якою остання зберігала на території молодій країні свої війська та військові бази і навіть мала можливість будувати нові. Право розміщувати в Малайзії свої війська у складі стратегічного резерву Британської Співдружності зберігали також Австралія і Нова Зеландія. Ця Угода з військово-політичного боку тісно пов'язувала молоду країну з Великою Британією і накладала значний відбиток на її зовнішню політику, зокрема, країна мала певні зобов'язання щодо співпраці з SEATO, не будучи номінальним членом цього регіонального військового блоку [...]» [14, с. 66–77].

У контексті путінської війни проти України позиція Малайзії виявилася неочікуваною для України і відповідає політиці «беззубого тигра». Було публічно висловлено загальне занепокоєння ситуацією в Україні та заклик до всіх сторін щодо мирних переговорів. Малайзія не лише дотримується в цьому питанні нейтралітету, а й намагається отримати певні «економічні дивіденди» від війни. «Як передає видання Republic World, посол Малайзії в Росії Бала Чандран заявив, що “уряд розгляне будь-який запит з боку РФ щодо продажу напівпровідників та електроніки”» [19]. Уряд Малайзії очевидно не бере до уваги міркувань законності та справедливості дій агресора росії в цій неспровокованій війні, що має бути враховано в подальшій розбудові відносин України з Малайзією.

Висновки. За 68 років існування Малайзії (до 1963 року — Федерації Малайя) як незалежної держави її зовнішня політика еволюціонувала під впливом таких чинників: зміна лідерства в країні, розвиток і зміни в глобальній політиці, регіональні ініціативи, модифікації економічного ландшафту, процес глобалізації, пандемія COVID-19, швидкі зміни інформаційних і комп'ютерних технологій. За весь період малайзійського державотворення ми спостерігаємо пріоритетність регіонального вектора зовнішньої політики.

Сучасні зовнішньополітичні пріоритети зосереджені на трьох основних сферах: багатосторонній регіональній співпраці у

форматі АСЕАН, стимулюванні економічних відносин із країнами Близького Сходу і прагматичних зносинах із великими державами, зокрема КНР і США. Важливим компонентом зовнішньої політики на нинішньому етапі є концепція «Малайзія Мадані», яку оприлюднив у січні 2023 року десятий Прем'єр-міністр А. Ібрагім.

Фундаментальними аспектами зовнішньої політики Малайзії є також прагматичність, гарантування політичної стабільності, нейтральність і підтримка мирних відносин з усіма країнами, незалежно від їхньої ідеології чи політичної системи, економічний добробут, готовність до модернізації, створення сприятливого інвестиційного клімату, регіональна співпраця з партнерами АСЕАН і зміцнення відносин з мусульманськими країнами.

Для українців національно-визвольна війна проти російських загарбників є насамперед боротьбою за виживання. Країна-агресор, РФ, вчиняє не лише воєнні злочини та злочини проти людства, а й геноцид громадян України. В очах українців нічим не спровоковане вторгнення Росії є міжнародним злочином, протидія якому має стати пріоритетним завданням для всіх країн світу. Однак позиція Малайзії щодо війни в Україні відповідає політиці «беззубого тигра» і залежить не так від імперативу міжнародного права, як від прагматичних інтересів держави. Також нейтральна позиція Малайзії продиктована історично її нейтральним зовнішньополітичним курсом — з огляду на підписання та приєднання до Куала-Лумпурської декларації 1971 року про створення в субрегіоні ПСА зони миру, свободи й нейтралітету та Договору про дружбу та співробітництво в Південно-Східній Азії від 1976 року. У публічній комунікації Уряд Малайзії свідомо не засуджує належно Росію як агресивного порушника міжнародного права, називає війну «конфліктом», водночас закликаючи сторони до мирних переговорів і дотримання міжнародних зобов'язань. У такій ситуації стає очевидною необхідність активізувати політико-дипломатичні зусилля України на малайзійському напрямі.

1. Лоссовський І. Еволюція безпекових концептів у субрегіоні Південно-Східної Азії: малайзійський акцент // Зовнішні справи. № 10. 2011. С. 50–55.
2. Архів МЗС України. Основний фонд. П'яте територіальне управління. Справа № 110. Політичні питання (загальне). Т. 3. 200 арк.

3. Мацькович О. Прагматизм і гнучкість як головні фактори зовнішньої політики Малайзії // Аналітичний центр ADASTRA. 8 березня 2022. URL: <https://adastra.org.ua/blog/pragmatizm-i-gnuchkist-yak-golovni-faktori-zovnishnoyi-politiki-malajziyi>
4. Лоссовский И. Формирование стратегий национальной и региональной безопасности в контексте интеграционных процессов в Юго-Восточной Азии // Науковий вісник Дипломатичної академії України. Вип. 18. 2012. С. 131–144.
5. Yusoff, N.N., Enh, A.M. and Othman, A.A. (2021) 'Malaysia's Foreign Policy towards the Israeli-Palestinian Conflicts: 1957–2014', *AKADEMIKA*, 91(3), pp. 15–26. Available at: <https://journalarticle.ukm.my/18456>
6. Крупеня І. Еволюція зовнішньополітичних пріоритетів Малайзії (1957–2022 рр.) // Політологічний вісник: зб. наук. праць. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2022. Вип. 89. С. 214–231. URL: <https://zpv.knu.ua/index.php/pb/article/view/157>
7. Tan, A. (2023) 'One year recap of Anwar Ibrahim's foreign policy', *Institute of Strategic & International Studies (ISIS) Malaysia*, 20 December. Available at: <https://www.isis.org.my/2023/12/20/one-year-recap-of-anwar-ibrahims-foreign-policy>
8. Prime Minister's Office of Malaysia (2023) *Madani concept inclusive to all races, religions — PM Anwar*. Available at: <https://www.pmo.gov.my/2023/12/madani-concept-inclusive-to-all-races-religions-pm-anwar>
9. DW (2021) 'Ismail Sabri appointed new Malaysian PM', 20 August. Available at: <https://www.dw.com/en/malaysia-ismail-sabri-yaakob-appointed-new-prime-minister/a-58916386>
10. The Sun (2021) 'PM Launches Malaysia's Foreign Policy Framework', 7 December. Available at: <https://www.thesundaily.my/local/pm-launches-malaysia-s-foreign-policy-framework-AE8633345>
11. Parameswaran, P. (2019) 'What Does Malaysia's New Foreign Policy Framework Mean for Pakatan Harapan's Approach to the World?', *The Diplomat*, 2 October. Available at: <https://thediplomat.com/2019/10/what-does-malysias-new-foreign-policy-framework-mean-for-pakatan-harapans-approach-to-the-world>
12. Ministry of Foreign Affairs of Malaysia (2019) *Foreign Policy Framework of the New Malaysia. Change in Continuity*. Available at: <https://www.kln.gov.my/foreign-policy-framework/files/assets/common/downloads/Foreign%20Policy%20Framework.pdf>
13. The San Diego Union Tribune (2015) 'The Latest on Rohingya: Australia won't take in migrants', 20 May. Available at: <https://www.sandiegouniontribune.com/sdut-the-latest-on-rohingya-officials-to-punish-human-2015may19-story.html>
14. Див. за: Крупеня І. Зовнішня політика та дипломатична служба Малайзії // Проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. Серія: Політичні науки. К.: КИМУ, 2020. Вип. 17. С. 61–94. URL: https://vmv.kytmu.edu.ua/series/vipusk17/rv_17.pdf; Вильгельм С. Экс-премьер Малайзии предстал перед судом // DW. 3 квітня 2019. URL: <https://surl.li/omsove>
15. Договір про дружбу та співробітництво в Південно-Східній Азії від 24.02.1976. Дата оновлення: 21.12.2023. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/921_001-76#Text

16. Murphy A. M. (2022) 'The 2022 U.S.-ASEAN Summit. A New Era in Relations?', *The National Bureau of Asian Research*, 23 May. Available at: <https://www.nbr.org/publication/the-2022-u-s-asean-summit-a-new-era-in-relations>
17. Roslan, F. and Ramzi, F. (2016) *Evolution of foreign policy*. Available at: <https://prezi.com/eijlqjg12fmt/evolution-of-foreign-policy>
18. Лоссовський І. Зовнішня політика Малайзії: від колоніальної залежності до регіонального лідерства // Зовнішні справи. № 1. 2010. С. 34–37.
19. Кудрін Ф. Як українсько-російська війна випробовує єдність Південно-Східної Азії // Український тиждень. 11 травня 2022. URL: <https://tyzhden.ua/iak-ukrainsko-rosijska-vijna-vyprobuvie-iednist-pivdenno-skhidnoi-azii>

Iryna Krupenya,

PhD in Political Science,

Associate Professor of the Department of World History,
International Relations and Methods of Teaching Historical Disciplines,
Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

MAIN DIRECTIONS OF MALAYSIA'S FOREIGN POLICY AND MALAYSIA'S POSITION ON THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Abstract. The article analyses the main directions of Malaysia's foreign policy. It is stated that the main foreign policy priorities of the tenth Prime Minister of Malaysia, Anwar Ibrahim, are focused on three areas: multilateral regional cooperation in the ASEAN format, stimulating economic relations with the countries of the Middle East, and pragmatic relations with major powers, in particular with China and the US. The fundamental aspects of Malaysia's foreign policy are also neutrality and non-alignment, regional security and peace, economic prosperity, international aid, and humanitarian initiatives. The study highlights that an important component of foreign policy at the present stage is the Malaysia Madani concept. It further explains the historically neutral foreign policy course of Malaysia.

It is emphasised that Malaysia's position on the russian-Ukrainian war turned out to be restrained. A general 'concern about the situation in Ukraine' and a call to all parties to peace negotiations were expressed. The author states that Malaysia's position on the war in Ukraine corresponds to the policy of the 'toothless tiger' and depends not so much on the imperative of international law as on the pragmatic interests of the state.

The results of the study have practical significance and can be used in teaching such disciplines as foreign policy of Asian countries, history, political systems and foreign policy of Asian countries, current problems of Asia, regional studies, international relations and world politics, history of world diplomacy, etc. In addition, the results of the study may be useful for employees of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine responsible for the South-east Asia subregion.

Keywords: ASEAN, APEC, foreign policy, Malaysia Madani concept, Malaysia, neutrality, Southeast Asia (SEA), russian-Ukrainian war.